

Τζέισον Στάνλεϊ: Τα πανεπιστήμια τόπος διαφύλαξης της που αντικρούει τον φασιστικό μύθο

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ - ΑΠΕ / Τρίτη 19 Φεβρουαρίου 2019, 10:02:46 / Τελευταία Ενημέρωση: 14:28 / Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ

Πρώτα και κύρια ως ιδεολογία παρά ως ένα σύστημα διακυβέρνησης αντιμετωπίζει τον φασισμό ο καθηγητής Φιλοσοφίας του πανεπιστημίου του Γέιλ, Τζέισον Στάνλεϊ. Με αφορμή την πρόσφατη μετάφραση του βιβλίου του «Πώς Λειτουργεί ο Φασισμός» στα ελληνικά από τις εκδόσεις «Μεταίχμιο», ο Jason Stanley συνομίλησε με τον καθηγητή φιλοσοφίας του πανεπιστημίου της Αθήνας, Ευστάθιο Ψύλλο και για λογαριασμό του ΑΠΕ-ΜΠΕ απάντησε σε σειρά ερωτήσεων του.

Μπορεί να υπάρξουν φασιστικές πολιτικές σε κατά τα άλλα δημοκρατικά κράτη; «Νομίζω ότι είναι δύσκολο να γενικεύουμε για τη δομή των καθεστώτων που ανήλθαν στην εξουσία χρησιμοποιώντας φασιστική ιδεολογία. Ακόμη και η ναζιστική Γερμανία και η Ιταλία υπό τον Μουσολίνι είχαν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τη σχέση ανάμεσα, για παράδειγμα, στην κυβέρνηση και στη σφαίρα των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Αλλά επειδή η φασιστική ιδεολογία αφορά την εξουσία και την αφοσίωση, οι πολιτικοί ή τα πολιτικά κόμματα που χρησιμοποιούν φασιστική ιδεολογία θα έχουν κάποιες κοινές τάσεις όταν θα βρεθούν στην εξουσία: θα αναζητήσουν ένα μονοκομματικό σύστημα, παρουσιάζοντας την υποστήριξη στο αντιπολιτευόμενο κόμμα ως προδοσία προς το έθνος. Δεν θα σεβαστούν τις δημοκρατικές δομές τοποθετώντας την εθνική, κομματική και προσωπική αφοσίωση πάνω από την αφοσίωση στις δημοκρατικές αξίες. Επειδή ο φασισμός εξυμνεί τον στρατό, θα ενωθούν συμβιωτικά με τον στρατό» απαντά στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο καθηγητής του Γέιλ.

Κατά τον Jason Stanley, η φασιστική ιδεολογία βασίζεται στην έννοια της μάχης και επιβραβεύει τις αυταρχικές ιεραρχίες.

Διευκρινίζει πως ο ίδιος βλέπει τον φασισμό ως μια ιδιαίτερη μορφή αιτιολόγησης επειδή κάνει διακρίσεις ως προς την ηθική αξία ανάμεσα στις ομάδες. Διακρίσεις που είναι δυστυχώς ήδη αρκετά ελκυστικές για να υιοθετήσουν οι άνθρωποι, σημειώνει και τονίζει πως «η ικανότητά μας για ματαιοδοξία είναι ανεξάντλητη». Σε αυτό το πλαίσιο, επισημαίνει πως η φασιστική ιδεολογία δίνει μια πρακτική αιτιολόγηση για μια τέτοιου είδους ματαιοδοξία -- «η ζωή είναι ένας αγώνας ανάμεσα σε ομάδες και είναι απαραίτητο σε έναν τέτοιο αγώνα να διατηρούμε την ταυτότητα της ομάδας μας και την πίστη στην ανωτερότητα της ομάδας μας για να κερδίσουμε σε αυτόν τον αγώνα διαφορετικά η ομάδα μας θα εξαφανιστεί».

Στον αντίποδα, ιδιαίτερο ρόλο αποδίδει ο καθηγητής Φιλοσοφίας του Γέιλ στα πανεπιστήμια, ως έναν τόπο διαφύλαξης της γνώσης που αντικρούει αποφασιστικά τον φασιστικό μύθο. Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η γνώση ως όπλο κατά του φασισμού; Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των πανεπιστημίων στη μάχη κατά της ανόδου του φασισμού; Σύμφωνα με τον Αμερικανό καθηγητή, ο στόχος των πανεπιστημίων πρέπει να είναι να διδάσκουν την αλήθεια, ιδιαίτερα όσον αφορά τα θέματα που ο φασισμός αρέσκεται να μυθοποιεί, όπως την ιστορία, τη βιολογία, την ιστορία της επιστήμης. Επισημαίνει μάλιστα πως τα πανεπιστήμια εστιάζοντας στην αλήθεια και αρνούμενα να υποκύψουν στον πειρασμό να προτιμούν μια αφήγηση της ιστορίας και μια ανάπτυξη από μια άλλη, μπορούν να είναι ένας τόπος διαφύλαξης της γνώσης που αντικρούει αποφασιστικά τον φασιστικό μύθο.

Πώς νομίζετε αυτοί και άλλοι σχετικοί παράγοντες παίζουν ρόλο στην αύξηση των νεοφασιστικών ακροδεξιών και των λαϊκιστικών κομμάτων στην Ευρώπη; Ο καθηγητής Στάνλεϊ, γνωστός για τη συμβολή του στη φιλοσοφία της γλώσσας και της επιστημολογίας, υποστηρίζει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ότι εποχή αυτή είναι απειλητική

για τον φιλελευθερισμό και εκφράζει την πεποίθηση πως ήταν «καταστροφή να συνδέουμε φιλελεύθερους κανόνες όπως η ανοχή με ένα συγκεκριμένο οικονομικό σύστημα και υποδομή, καθώς η αποτυχία του οικονομικού συστήματος μπορεί να εμφανιστεί ως διάψευση των φιλελεύθερων κανόνων». Η ανοχή είναι ένα πράγμα και το γερμανικό τραπεζικό σύστημα κάτι εντελώς διαφορετικό. Όταν οι ευρωπαϊκές ελίτ αναμειγνύουν αυτά τα δύο, θέτουν σε κίνδυνο την υποστήριξη για βασικές φιλελεύθερες αξίες, προσθέτει.

Ερωτηθείς για το ρόλο που διαδραματίζουν η οικονομική και κοινωνική ανισότητα και η μεταναστευτική κρίση στην αύξηση των νεοφασιστικών ακροδεξιών και των λαϊκιστικών κομμάτων στην Ευρώπη, ο καθηγητής Φιλοσοφίας του Γέιλ απαντάει πως «όταν η πολιτική ελίτ αποτυγχάνει θεαματικά, όπως είδαμε να συμβαίνει με την οικονομική κρίση, εκθέτει τις ελίτ στην κριτική ότι χρησιμοποίησαν φιλελεύθερους κανόνες υποκριτικά. Δυστυχώς, η εποχή αυτή είναι απειλητική για τον φιλελευθερισμό, επισημαίνει και εκφράζει την πεποίθηση πως ήταν καταστροφή η σύνδεση φιλελεύθερων κανόνων, όπως η ανοχή, με ένα συγκεκριμένο οικονομικό σύστημα και υποδομή, καθώς η αποτυχία του οικονομικού συστήματος μπορεί να εμφανιστεί ως διάψευση των φιλελεύθερων κανόνων.

Τέλος, ο καθηγητής Φιλοσοφίας του πανεπιστημίου Γέιλ, Τζέισον Στάνλεϊ υποστηρίζει πως «η Χρυσή Αυγή προκαλεί ασφαλώς μεγάλη ανησυχία, επειδή είναι ίσως η πιο ακραία από τις ακροδεξιές οργανώσεις στην Ευρώπη» και παρατήρησε: «Είναι τραγική ειρωνεία, διότι αντιδρώντας με οργή στην κακή συμπεριφορά που εύλογα αποδίδεται στη Γερμανία στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και έθεσε σε κίνδυνο την Ελλάδα, υποστηρικτές της Χρυσής Αυγής υιοθέτησαν μια ιδεολογία η οποία στην ουσία «τελειοποιήθηκε» από τη Γερμανία, δηλ. από τον ναζισμό».

Τη συνέντευξη του Jason Stanley πήρε για λογαριασμό του ΑΠΕ-ΜΠΕ ο καθηγητής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Αθήνας, Ευστάθιος Ψύλλος

ΕΡ: Αγαπητέ καθηγητά, πρόσφατα εκδώσατε το βιβλίο σας: «Πώς λειτουργεί ο φασισμός» ("The Politics of Us and Them"). Μόλις κυκλοφόρησε η μετάφρασή του στα ελληνικά. Είναι για πολλούς λόγους ένα εξαιρετικό βιβλίο. Θα ήθελα να εκμεταλλευτώ αυτή την ευκαιρία για να σας υποβάλω κάποιες ερωτήσεις σχετικά με αυτό. Αλλά πριν ξεκινήσουμε θα μπορούσατε, προς ενημέρωση των αναγνωστών μας, να μας πείτε σε τι συνίσταται η φασιστική ιδεολογία;

ΑΠ: Το βιβλίο του Χίτλερ τιτλοφορείται «Ο Αγών μου». Η φασιστική ιδεολογία βασίζεται στην έννοια της μάχης. Η επιτυχία της μάχης καθορίζει την αξία. Προσθέτει σε αυτό το βασικό δόγμα του κοινωνικού Δαρβινισμού, υπερεθνικισμού, σύμφωνα με τον οποίο τα μέλη ενός επιλεγμένου έθνους, που κατά κανόνα προσδιορίζονται φυλετικά, είναι ανώτερα εξαιτίας των προηγούμενων στρατιωτικών ή πολιτισμικών επιτευγμάτων. Η εξουσία και η αφοσίωση σε μια εθνοτική ομάδα είναι υψίστης σημασίας. Ως εκ τούτου, η φασιστική ιδεολογία επιβραβεύει τις αυταρχικές ιεραρχίες, όπως η πατριαρχία.

ΕΡ: Κατά παράδοση, διανοούμενοι της Αριστεράς έχουν αντιμετωπίσει τον φασισμό ως ένα είδος ιδεολογίας, το οποίο συνδέεται με μια συγκεκριμένη μορφή μιας ανοιχτά καταπιεστικής κρατικής εξουσίας οργανωμένης σαν δικτατορία. Τα φασιστικά στρατιωτικά καθεστώτα στη Νότια Ευρώπη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα. Φαίνεται να αντιμετωπίζετε τον φασισμό ως ένα είδος πολιτικής που βασίζεται στη διάκριση ανάμεσα στο «εμείς» και το «εκείνοι» ανεξάρτητα από τις πολιτικές μορφές που μπορεί να προσλάβει. Ως αποτέλεσμα θεωρείτε ότι μπορεί να υπάρξουν φασιστικές πολιτικές σε κατά τα άλλα δημοκρατικά κράτη. Γιατί έτσι;

ΑΠ: Αντιμετωπίζω τον φασισμό, πρώτα και κύρια, ως μια ιδεολογία, παρά ως ένα σύστημα διακυβέρνησης. Νομίζω ότι είναι δύσκολο να γενικεύουμε για τη δομή των καθεστώτων που ανήλθαν στην εξουσία χρησιμοποιώντας φασιστική ιδεολογία. Ακόμη και η ναζιστική Γερμανία και η Ιταλία υπό τον Μουσολίνι είχαν

διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τη σχέση ανάμεσα, για παράδειγμα, στην κυβέρνηση και στη σφαίρα των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Αλλά επειδή η φασιστική ιδεολογία αφορά την εξουσία και την αφοσίωση, οι πολιτικοί ή τα πολιτικά κόμματα που χρησιμοποιούν φασιστική ιδεολογία θα έχουν κάποιες κοινές τάσεις όταν θα βρεθούν στην εξουσία: θα αναζητήσουν ένα μονοκομματικό σύστημα, παρουσιάζοντας την υποστήριξη στο αντιπολιτευόμενο κόμμα ως προδοσία προς το έθνος. Δεν θα σεβαστούν τις δημοκρατικές δομές τοποθετώντας την εθνική, κομματική και προσωπική αφοσίωση πάνω από την αφοσίωση στις δημοκρατικές αξίες. Επειδή ο φασισμός εξυμνεί τον στρατό, θα ενωθούν συμβιωτικά με τον στρατό. Επομένως θεωρώ ότι εκείνοι που ανέρχονται στην εξουσία εκμεταλλευόμενοι τη φασιστική ιδεολογία θα επιχειρήσουν να οικειοποιηθούν το κράτος τελικά κατά τρόπο γνωστό, αν μπορούν.

ΕΡ: Θεωρείτε ότι ο διχασμός είναι το σήμα κατατεθέν του φασισμού: «εμείς» απέναντι σε «εκείνους», σε αυτό το πνεύμα: εθνικές, θρησκευτικές, φυλετικές ή άλλες διακρίσεις με βάση το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό κ.λπ. Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί οι διακρίσεις, τις οποίες οι άνθρωποι, δυστυχώς, τείνουν να θεωρούν αυτονόητες μπορούν να γεννήσουν τη φασιστική ιδεολογία και τρέφονται από αυτήν;

ΑΠ: Πράγματι ο φιλελευθερισμός είναι εκείνος που αποτελεί εξαίρεση διότι απαιτεί ισότητα ηθικής αξίας μεταξύ των ομάδων. Βλέπω τον φασισμό ως μια ιδιαίτερη μορφή αιτιολόγησης επειδή κάνει διακρίσεις ως προς την ηθική αξία ανάμεσα στις ομάδες, διακρίσεις που, όπως πολύ σωστά επισημάνετε, είναι δυστυχώς ήδη αρκετά ελκυστικές για να υιοθετήσουν οι άνθρωποι -- η ικανότητά μας, άλλωστε, για ματαιοδοξία είναι ανεξάντλητη. Η φασιστική ιδεολογία δίνει μια πρακτική αιτιολόγηση για μια τέτοιου είδους ματαιοδοξία -- η ζωή είναι ένας αγώνας ανάμεσα σε ομάδες και είναι απαραίτητο σε έναν τέτοιο αγώνα να διατηρούμε την ταυτότητα της ομάδας μας και την πίστη στην ανωτερότητα της ομάδας μας για να κερδίσουμε σε αυτόν τον αγώνα διαφορετικά η ομάδα μας θα εξαφανιστεί. Στη φασιστική ιδεολογία η υποστήριξη του φιλελευθερισμού έχει οδηγήσει στην εθνική ταπείνωση και τελικά θα οδηγήσει στην καταστροφή αυτών που έχουν αξία για το έθνος μας και για την κληρονομιά μας. Καθιστώντας τη ζωή μια μάχη για τις ικανότητες ανάμεσα στις εθνικές ομάδες, η φασιστική ιδεολογία μας παρέχει ένα είδος πρακτικής επιβεβαίωσης για να προτιμάμε τους δικούς μας και να είμαστε ανελέητοι απέναντι στους άλλους.

ΕΡ: Τονίζετε τη σχέση ανάμεσα σε φασιστικά επιχειρήματα και απόψεις με την περιφρόνηση της αλήθειας. Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η γνώση ως όπλο κατά του φασισμού; Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των πανεπιστημίων στη μάχη κατά της ανόδου του φασισμού;

ΑΠ: Τα πανεπιστήμια μπορούν να αντισταθούν στον πειρασμό να εξυμνούν τις εθνικές παραδόσεις. Ο στόχος των πανεπιστημίων πρέπει να είναι να είναι να διδάσκουν την αλήθεια, ιδιαίτερα όσον αφορά τα θέματα που ο φασισμός αρέσκεται να μυθοποιεί -- την ιστορία, τη βιολογία, την ιστορία της επιστήμης κ.λπ. Στην πραγματικότητα, πολλές ομάδες έχουν συμβάλει στη γνώση -- ο πολιτισμός δεν οφείλεται μόνο σε μια ομάδα, είτε είμαστε Ευρωπαίοι, είτε Γερμανοί ή οτιδήποτε άλλο. Μερικές ομάδες έχουν καλύτερες προφορικές παρά γραπτές παραδόσεις και άρα η ιστορία παραγωγής γνώσης τους ήταν λιγότερο προσβάσιμη. Η αποικιοκρατία δεν ήταν μια ανακάλυψη. Το ίδιο ιστορικό γεγονός βιώθηκε από διαφορετικές ομάδες με διαφορετικούς τρόπους. Εστιάζοντας στην αλήθεια και αρνούμενα να υποκύψουν στον πειρασμό να προτιμούν μια αφήγηση της ιστορίας και μια ανάπτυξη από μια άλλη, τα πανεπιστήμια μπορούν να είναι ένας τόπος διαφύλαξης της γνώσης που αντικρούει αποφασιστικά τον φασιστικό μύθο.

ΕΡ: Συνδέετε τη φασιστική ιδεολογία με την αύξηση του εθνικισμού, την οικονομική και κοινωνική ανισότητα, την εξασθένιση των συνδικάτων και τη μεταναστευτική κρίση. Πώς νομίζετε αυτοί και άλλοι σχετικοί παράγοντες παίζουν ρόλο στην αύξηση των νεοφασιστικών ακροδεξιών και των λαϊκιστικών κομμάτων στην Ευρώπη;

ΑΠ: Όταν η πολιτική ελίτ αποτυγχάνει θεαματικά, όπως είδαμε να συμβαίνει με την οικονομική κρίση, εκθέτει τις ελίτ στην κριτική ότι χρησιμοποίησαν φιλελεύθερους κανόνες υποκριτικά. Δυστυχώς, η εποχή αυτή είναι απειλητική για τον φιλελευθερισμό. Νομίζω ότι ήταν καταστροφή να συνδέουμε φιλελεύθερους κανόνες όπως η ανοχή με ένα συγκεκριμένο οικονομικό σύστημα και υποδομή, καθώς η αποτυχία του οικονομικού συστήματος μπορεί να εμφανιστεί ως διάψευση των φιλελεύθερων κανόνων. Η ανοχή είναι ένα πράγμα και το γερμανικό τραπεζικό σύστημα κάτι εντελώς διαφορετικό. Όταν οι ευρωπαϊκές ελίτ αναμιγνύουν αυτά τα δύο, θέτουν σε κίνδυνο την υποστήριξη για βασικές φιλελεύθερες αξίες.

ΕΡ: Τέλος, εδώ στην Ελλάδα έχουμε δει την εξέλιξη μιας νεοναζιστικής συμμορίας δολοφόνων σε ένα φασιστικό κοινοβουλευτικό κόμμα με σημαντική εκλογική δύναμη, ειδικά μεταξύ των στερημένων. Αναφέρομαι στη Χρυσή Αυγή. Όλο αυτό συνέβη σε διάστημα μερικών χρόνων στη διάρκεια της ελληνικής κοινωνικο-οικονομικής κρίσης. Ποιες είναι οι σκέψεις σας για αυτό το φαινόμενο;

ΑΠ: Η Χρυσή Αυγή προκαλεί ασφαλώς μεγάλη ανησυχία, επειδή είναι ίσως η πιο ακραία από τις ακροδεξιές οργανώσεις στην Ευρώπη. Είναι τραγική ειρωνεία, διότι αντιδρώντας με οργή στην κακή συμπεριφορά που εύλογα αποδίδεται στη Γερμανία στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και έθεσε σε κίνδυνο την Ελλάδα, υποστηρικτές της Χρυσής Αυγής υιοθέτησαν μια ιδεολογία η οποία στην ουσία «τελειοποιήθηκε» από τη Γερμανία του Χίτλερ, δηλαδή από τον ναζισμό.

Λεπτομέρειες στη συνδρομητική σελίδα του ΑΠΕ-ΜΠΕ.

© ΑΠΕ-ΜΠΕ ΑΕ. Τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ΑΕ.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή από επισκέπτες της ιστοσελίδας.